

TELEFONRETSHJÆLPEN

Høringssvar fra Telefonretshjælpens daglige leder til udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven m.fl. (gennemførelse af flerårsaftale for domstolene 2024-27 mv.)

Der var engang ...

Indledning

Der var engang hvor politikerne anerkendte, at anstændig retssikkerhed i overensstemmelse med de civiliserede principper vi hylder koster penge. Det var dengang hvor alle havde rimelig mulighed for at få afgjort en juridisk tvist ved domstolene ("Access to Justice") – de velhavende har altid kunnet klare sig i retssystemet, almindelige borgere i kraft af deres retshjælpsforsikring og de mindrebedemlede efter ansøgning i kraft af et nogenlunde fungerende fri-processystem administreret i første instans af Statsamtterne. Og det var dengang, hvor der var mere end "et skud i bøssen" i form af mulighed for prøvelse i to instanser, hvis forløbet i første instans af en eller anden grund ikke blev tilfredsstillende. Og endeligt var det dengang, hvor advokater kunne have et forretningsmæssigt rimeligt udkomme ved at hjælpe klienter til at prøve at få deres ret i de forhold, som borgerne fandt væsentlige og værd at kæmpe for.

Dengang, som nu, fandt retshjælpsinstitutionerne det væsentligt at hjælpe deres rådsøgende til ikke at lide retstab. Og de kunne passe ind i retssikkerhedssystemet ved i givet fald at hjælpe deres rådsøgende med at ansøge om retshjælpsforsikring eller fri proces, hvorefter sagen kunne videresendes til kvalificeret bistand ved en advokat til fortsættelse i retten.

Skiftende regeringer har siden fortsat hyldet idealet om retssikkerhed, men har accepteret, at retssikkerheden blev underlagt en overordnet økonomisk styring som det afgørende hensyn og har af økonomiske grunde indført en række forskellige spare-/og forenklingsforslag, der har forringet bl.a. vores rådsøgendes mulighed for "Access to Justice", navnlig på det civilretlige område.

Det startede med knægtelse af det internationalt knæsatte 2-instansprincip med indførelse af appelbegrænsning på 10.000 tilbage i 1990. I lovforslaget blev begrænsningen begrundet med: *"... Det kan på den baggrund forekomme mindre rimeligt at der indenfor civilretten er adgang til at indbringe selv mere banale småsager for landsretten. Disse sager medfører en ikke ubetydelig belastning af domstolenes ressourcer. ..."* Denne begrænsning er siden forhøjet til 20.000 kr. Meget kan gå galt ved behandling af en sag ved domstolene, og derfor er der en betydelig retssikkerhed forbundet med 2-instansprincippet, at der er en mulighed for en yderligere prøvelse af andre øjne.

Et endnu værre overgreb mod anstændig retssikkerhed for almindelige borgere skete ved indførelse af Småsagsprocessen pr. 1. januar 2008 med en grænse på 50.000 kr. Her demonstrerede lovgiver at være uden reel forståelse for det omgivende samfund.

Bare betegnelsen "småsagsproces" vidnede om afstand til befolkningens generelle opfattelse hvad der er småt jf. et politikercitat fra 2013: " 2.000 kr. ? Man kan jo knap nok få et par sko for det beløb". Politikerne var endda oplyst om at den valgte grænse ville omfatte et flertal af de civile retssager.

TELEFONRETSHJÆLPEN

Men værre end den nedsættende betegnelse var, at småsagsprocessen for alvor skabte en A- og et B-hold med hensyn til retssikkerhed. Småsagsprocessen skulle af omkostningsmæssige grunde være en advokatløs "gør det selv"-proces, idet man forudsatte en illusion om at borgerne på behørig vis selv kunne overtage og varetage advokaters rolle i retssagsprocessen. Og fordi sagen skulle være advokatløs kunne der ikke læn- gere opnås hverken retshjælpsdækning eller bevilges fri proces til småsagerne. Det viste sig i stor stil at folk flest ikke kunne eller ikke var komfortable ved at skulle overtage advokatrollen i egen sag, hvorfor mange led retstab enten fordi de ikke magtede at få startet en tvistløsning som småsag eller fordi de blev "kvæ- stet" under forsøget. I 2022 var 2/3 af alle civile sager reelt advokatløse småsager.

Med småsagsprocessen blev retshjælpsinstitutionernes rolle i bistand til de rådeøgendes "Access to Justice" stort set udspillet i praksis. Retshjælpsinstitutionerne bidrager nu kun i meget beskedent omfang til at hjælpe deres rådeøgende med processkrifter i småsager, og i endnu mindre omfang som partsrepræsentan- ter i øvrigt, derunder ved telefonretsmøder og hovedforhandlinger.

Dermed er 2/3 af befolkningens retlige tvister overladt til borgerne selv uden at de har reel mulighed for sagkyndig bistand. De velbjærgede har dog fortsat mulighed for, for egen regning, at benytte sig af advokat- bistand. For andre er det for alvor en betydelig retssikkerhedsmæssig forringelse.

Og efterlader en stor del af befolkningen med den opfattelse, at retssystemet ikke er til for dem. Og den opfattelse er samfundsmæssigt set højst problematisk, da den kunne føre til at dele af befolkningen iværk- satte deres eget udenretligt tvistløsningssystem.

Nu har alle partier i Folketinget indgået en Aftale om domstolenes økonomi 2024-2027 med bl.a. forenklin- ger i retsplejen op baggrund af forslag fra Rørdam-udvalget og Retsplejerådet. Det anføres: "*Aftalepapi- rerne er enige om, at retssikkerhed også handler om at få sin sag behandlet inden for rimelig tid. Aftalepar- tierne lægger samtidig stor vægt på, at forenklinger af retsplejen ikke må kompromittere den meget høje grad af retssikkerhed ved de danske domstole.*" Og så gør man lige netop det – foreslår at forringe den i for- vejen kompromitterede retssikkerhed jf. ovenfor af økonomiske grunde, og med meget lille eller tvivlsom betydning for sagsbehandlingstiden.

Den politiske aftale er nu udmøntet i et udkast til forslag om ændring af retsplejelovent m.fl. (gennemfø- relse af flerårsaftale for domstolene 2024-2027), der er sendt i høring. Retshjælpsinstitutionerne er godt nok ikke indbudt til at afgive høringssvar, men ved nærværende har Telefonretshjælpen alligevel afgivet høringssvar ud fra et håb om, at vores erfaringer kan være til nytte og bidrage til den videre lovgivningspro- ces. Vores høringssvar koncentrerer sig alene om de forhold, der har størst betydning for vores rådeøgende, småsagsprocessen og appelbegrænsninger.

Småsagsprocessen

Lovforslagets § 1, pkt. 43

Uanset den tidligere betegnelse "*mindre krav*" og den foreslåede nye "*den forenkledte proces*" formodes disse sager fortsat at blive kendt og omtalt som småsager. Dette ord er også bedre til at tydeliggøre, at der er tale om en slags andenrangssag. Det kunne give god mening at undlade forsøg på sproglige fiksfakserier og newspeak for at sløre denne realitet og kalde kapiteloverskriften "Småsager".

TELEFONRETSHJÆLPEN

Lovforslagets § 1, pkt. 44 og 45

Grænsen for småsager hæves efter enighed mellem aftalepartierne fra 50.000 kr. til 100.000 kr.

Lidt tal ud fra Domsstolsstyrelsens statistik for 2022:

Småsager udgør allerede efter de nugældende regler 67 % af samtlige modtagne civile sager svarende til 20.102 i antal. Ifølge samme kilde var der i 2022 3 % af sagerne i intervallet fra 0 kr. til 50.000 kr. blev behandlet efter de almindelige procesregler. Det kunne give en forventning om at lovændringen vil få virkning for 97 % af de 2.045 modtagne sager i intervallet mellem 50.000 kr. og 100.000 kr. eller 1.986 nye småsager. Det kan således forventes at der efter lovændringen vil blive i størrelsesordenen 22.088 småsager. Der var i 2022 7.169 modtagne sager med en sagsgenstand større end 100.000 kr. Småsagernes andel kan således forventes at udgøre 74 % af samtlige civile sager.

Eller muligvis bliver småsagernes andel lidt mindre, da der i lovforslaget henstilles til en øget brug af henvisning af mere komplekse sager til den almindelige proces, jf. også **pkt. 45**. Det er dog noget usikkert i hvilket omfang det vil få nogen virkning, da det i bemærkningerne præciseres, at der med lempelsesforslaget "... ikke [er] tilsigtet ændringer i den eksisterende brug af muligheden for at løfte sager, der i dag er omfattet af småsagsprocessen, ud af den forenklede proces."

Af det relativt beskedne antal sager med en sagsgenstand over 100.000 kr. må en del antages at være rene erhvervsager. For privatpersoner vil det i det væsentlige stort set alene være personskadesager, og i nogen grad de allerstørste lejeretssager og måske enkelte entrepriseretlige sager, der ikke løses i andet regi, der fortsat vil høre under den almindelige proces. Almindelige folk retssager i øvrigt vil være småsager.

I konsekvens af lovforslaget bliver altså også sager mellem 50.000 kr. og 100.000 kr. i realiteten advokatløse, hvilket er retssikkerhedsmæssigt yderst alvorligt. Der er ikke forslag til følgelovgivning, der ændrer reglerne og praksis omkring fri proces begrænsede dækning i småsager, hvorfor det højst kan pålægges en taber af en småsag at betale bidrag til vinderens advokatomkostninger alene til deltagelse i hovedforhandlingen. Og der er ikke noget der tyder på, at forsikringselskaber i deres standardiserede retshjælpsforsikringsvilkår vil foretage ændringer i det tilsvarende begrænsninger. Så det må påregnes, at der fortsat ikke vil være mange advokater, der vil påtage sig småsager.

Det tidligere nedsatte Udvalg om Retshjælp og fri proces er i foråret 2023 af Justitsministeren blevet stillet i bero til efter at aftale om domstolens økonomi er færdiggjort. Hvilket netop er problematisk, da mere fleksible fri procesregler netop i nogen grad muligvis kunne afbøde de mest retssikkerhedsmæssige problematiske følger af en udvidelse af en advokatløs proces, hvorfor det er u hensigtsmæssigt at der ikke sker en koordination inden de nye regler iværksættes.

Den foreslående ændring af småsagsprocesgrænsen estimeres fuldt indfaset at medføre en årlig besparelse på 6,8 mio.kr., hvilket i sig selv er et relativt meget beskedent beløb i forhold til domstolens samlede økonomi. Dette estimat baserer sig tilsyneladende på det forhold, at småsager afsluttes med nogle måneders kortere sagsbehandlingstid med deraf følgende lavere tids- og ressourceforbrug (bl.a. fordi sagerne "kvæstes" så den andel af småsagerne der når frem til hovedforhandling kun er godt halvt så mange som for almindelige sager) og på den anden side, at retterne skal bruge mere tid til vejledning til selvmøderne.

TELEFONRETSHJÆLPEN

Lovforslagets § 1, pkt. 28

I forarbejderne anføres: *”Det vil have undtagelsens karakter, at en sag i den forenkede proces ikke kan behandles forsvarligt, uden at en part har advokatbistand.”*, er udsagn der ikke umiddelbart stemmer overens med vores erfaringer.

Der har hidtil været mulighed for at retten kunne meddele advokatpålæg til en part efter rpl § 259. Der er den finte ved advokatpålæg, at hvis der ikke samtidig beskikkes en advokat, skal den pågældende part selv betale for sin advokat, og kan parten ikke det, har parten ikke mulighed overhovedet for at få prøvet sit krav ved retten. Retterne har kun i meget begrænset omfang benyttet muligheden for at ledsage et advokatpålæg med en advokatbeskikkelse.

Hidtil har advokatpålæg jf. praksis i øvrigt ikke kunnet meddeles i småsager. Nu foreslås etableret en snæver adgang til at give en part advokatpålæg.

Det er umiddelbart svært at se hvorledes dette vil skulle adskille sig fra at retten henviser til den almindelige proces, dog med den afgørende forskel, at parten vil have mulighed for retshjælpsforsikring eller fri proces hvis sagen løftes ud af småsagsprocessen.

Det ville derfor være på sin plads, at det blev anført direkte i bestemmelsen, at retten i tilfælde af advokatpålæg i en småsag tillige skulle beskikke en advokat.

Appelbegrænsning

I civile sager

Lovforslagets § 1, pkt. 40

Det foreslås af aftaleparterne i enighed at grænsen for appel uden procesbevilling i civile sager hæves fra 20.000 kr. til 50.000 kr. Forslaget estimeres fuldt indfaset at medføre en årlig besparelse på 10,5 mio.kr.

Det vil betyde, at en stor del af de nuværende småsager kun vil kunne prøves i en enkelt instans med alt, hvad det indebærer. Rørdamudvalget forventer, at lovforslagets ændring vil medføre en netto reduktion på 140 sager årligt.

Ankebegrænsning må i øvrigt ses i sammenhæng med landsretternes muligheder for af egen drift at afvise ankebehandling af sager, hvor der ikke er udsigt til ændret udfald.

Alle sager, uanset sagsgenstand, kan ved behandling i kun en instans få et forkert resultat af mange grunde. Der kan bl.a. være på grund af begrænset/manglende forberedelse, som er valgt med kalkuleret overlæg ved en afvejning af omkostningerne, en forkert vurdering af bevissituationen, en forkert eller uklar forelæggelse af beviserne eller procedure eller der kan være mere interpersonelle ”kemi”-problemer i forhold til dommeren. Blandt andet disse forhold er baggrund for at det er anerkendt som en retssikkerheds garanti af sager kan prøves i to instanser.

En konsekvens af forslaget kunne i øvrigt blive, at det, i hvert fald for den ressourcestærke part, ville blive nødvendigt for en sikkerheds skyld at bruge flere ressourcer og overbehandle alle sager ved den ene mulige

TELEFONRETSHJÆLPEN

behandling, både til belastning for parten og retterne, fordi det ikke kan forsvares at undlade noget, da der ikke bliver en ekstra chance.

Det forekommer som et misforhold at retssikkerheden på dette punkt skal yderligere forringes, når den økonomiske gevinst er så beskedent – og måske tvivlsom.

I familieretlige samværsager

Lovforslagets § 1, pkt. 50

Det foreslås, at anke ikke skal kunne ske af familieretsafgørelser i familieretlige samværsager. Besparelsen estimeres til fuldt indfaset årligt at udgøre 3,1 mio.kr.

Netop i de familieretlige sager om samvær, der er meget følsomme, da det drejer sig om parternes børn, er det blandt praktikere almindelig kendt, at den tabende part kan have meget betydelig følelse af, at dommeren havde mere sympati og øre for den anden part og dennes argumenter.

Netop af denne grund er det for befolkningens opfattelse af retfærdig rettergang meget uheldigt at begrænse retssikkerheden ved at fjerne appelmuligheden. Og det så meget desto mere, som den meget begrænsede besparelse.

Afslutning

De gennemgåede dele af forslaget er perspektivløse og forstærker en i forvejen dårlig retssikkerhedsmæssig situation, bl.a. for retshjælpen's rådsøgende. Og det alene for at opnå en meget begrænset økonomisk besparelse, der er helt marginal i forhold til domstolenes samlede økonomi.

Forslaget burde ikke have store udsigter til at blive gennemført hvis politikerne ville have format til at respektere, at anstændig retssikkerhed koster penge – i dette tilfælde dog kun et meget beskedent beløb.

Se, det var, på trods af indledningsordene, ikke et eventyr.

oo0oo

Them, den 19. januar 2024

Ole Dueholm, daglig leder